

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců Mgr. Radovana Havelce a JUDr. Vojtěcha Šimíčka v právní věci žalobce: **P. Č.,** proti žalovanému: **Nejvyšší správní soud,** se sídlem Moravské nám. 6, Brno, o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 7. 2012, č. j. 30 A 41/2012 – 28,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 7. 2012, č. j. 30 A 41/2012 – 28, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Kasační stížností podanou v zákonné lhůtě se žalobce jako stěžovatel domáhá zrušení shora označeného usnesení Krajského soudu v Brně, jímž byla zamítnuta jeho žádost o osvobození od soudních poplatků v řízení o jeho žalobě na ochranu před nezákonným zásahem žalovaného.

Krajský soud v napadeném usnesení uvedl, že stěžovatele, jenž nezaplatil soudní poplatek současně s podáním žaloby, usnesením ze dne 29. 3. 2012, č. j. 30 A 41/2012 – 14, které bylo stěžovateli doručeno dne 11. 6. 2012, vyzval k jeho úhradě ve lhůtě deseti dnů od doručení výzvy; stěžovatel však soudní poplatek nezaplatil ani v soudem stanovené lhůtě. Krajský soud nicméně konstatoval také to, že stěžovatel požádal o osvobození od této povinnosti již v podání ze dne 18. 4. 2012. Svou žádost tehdy odůvodnil nedostatkem finančních prostředků k jeho zaplacení. Tuto skutečnost dokládal čestným prohlášením, v němž zejména uvedl, že nemá žádné zdanitelné příjmy, že je plně invalidní a že je příjemcem sociálních dávek, přičemž odkázal na listiny založené ve spise Krajského soudu

v Brně zn. 30 Na 11/11. Krajský soud v uvedeném spise nalezl kopii potvrzení o poskytnutí dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí ze dne 6. 12. 2011, vydaného Městským úřadem Polička, podle kterého je stěžovatel od 6. 12. 2011 příjemcem příspěvku na živobytí. Soud přesto dospěl k závěru, že stěžovatel nedoložil výši svých příjmů a výdajů, neboť nepředložil vyplněný formulář „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, jenž mu byl zaslán spolu s výzvou k zaplacení soudního poplatku. Vzhledem k tomu, že v řízení nebylo prokázáno, že stěžovatel splňuje zákonné podmínky pro osvobození od soudních poplatků, krajský soud jeho žádost zamítl.

Stěžovatel proti tomu v kasační stížnosti namítá, že součástí jeho žádosti o osvobození od soudního poplatku bylo i čestné prohlášení. Podle jeho názoru je možné, a to i s ohledem na judikaturu Nejvyššího správního soudu, doložit své osobní a zejména majetkové a výdělkové poměry i tímto způsobem. Stěžovatel též zdůrazňuje, že krajský soud nikterak nezpochybnil pravdivost jeho tvrzení a jím uvedených údajů; jeho poměry jsou krajskému soudu ostatně dobře známy z jeho rozhodovací činnosti. K formuláři „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, jenž označuje jako „tiskopis 060“, zejména uvádí, že jeho vyplnění není předepsáno zákonem. Byl mu navíc zaslán v jediném vyhotovení a bez jakéhokoliv odůvodnění. Kromě toho se jedná o objemnou písemnost, jejíž zaslání soudu je pro osobu v hmotné nouzi finančně neúnosné. Podle stěžovatele není z rozhodnutí krajského soudu zřejmé, jaké další skutečnosti by měl doložit, když z jeho čestného prohlášení jasně vyplynulo, že je nemajetný. Stěžovatel rovněž namítá, že byl v napadeném usnesení nesprávně poučen o opravném prostředku, neboť rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků je dočasné povahy a kasační stížnost proti němu je proto nepřípustná. Stěžovatel je přesvědčen, že krajskému soudu doložil, že splňuje podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků, a navrhuje proto napadené usnesení zrušit a vrátit věc tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval přípustností kasační stížnosti. Kasační stížnost je dle § 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), zásadně přípustná, s výjimkou případů taxativně vypočtených v § 104 s. ř. s, pokud splňuje zákonné náležitosti (§ 106 odst. 1 s. ř. s.), je podána včas (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) a stěžovatel je řádně zastoupen (§ 105 s. ř. s.).

V posuzované věci zdejší soud nepožadoval zaplacení soudního poplatku ani zastoupení advokátem pro řízení o kasační stížnosti. Za situace, kdy je předmětem kasačního přezkumu usnesení, jímž nebylo vyhověno stěžovatelově žádosti o přiznání osvobození od soudních poplatků, by totiž trvání na podmínce uhrazení soudního poplatku či na podmínce povinného zastoupení znamenalo jen další řetězení téhož problému (srov. rozsudek zdejšího soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 – 77; všechna zde citovaná rozhodnutí NSS jsou dostupná na www.nssoud.cz).

Na okraj pak Nejvyšší správní soud uvádí, že stěžovatelův názor o nepřípustnosti kasační stížnosti proti usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků je nesprávný. Soud zde odkazuje na svou rozhodovací praxi (např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 1. 2005, č. j. 7 As 40/2004 - 97, podle které rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků nelze podřadit pod rozhodnutí podle

ustanovení § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. (rozhodnutí, jímž se pouze upravuje vedení řízení), neboť tímto rozhodnutím se rozhoduje o podstatném procesním právu účastníka řízení. Totéž ostatně platí i ve vztahu k rozhodnutí podle písm. c) téhož ustanovení.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti posoudil Nejvyšší správní soud její důvodnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.).

Institut osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s. Podle tohoto ustanovení účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Z citovaného ustanovení je zřejmé, že zákon především ukládá účastníku, aby o osvobození od soudních poplatků požádal a aby doložil (prokázal), že nemá dostatečné prostředky k tomu, aby příslušný poplatek uhradil. Požádá-li účastník o osvobození od soudních poplatků, postupuje se v soudní praxi obvykle tak, že je mu zaslán vzor 060 (Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech) s tím, aby byl ve stanovené lhůtě vyplněn a s případnými přiloženými potřebnými potvrzeními soudu vrácen, aby bylo možno na jeho podkladě o žádosti rozhodnout.

Nejvyšší správní soud ovšem již dříve zdůraznil, že vyplnění a odeslání vzoru 060 není jediným možným způsobem, jak účastník může prokázat, že nemá dostatečné prostředky; jde toliko o zavedenou praxi, usnadňující administraci podaných žádostí. Účastník může nepochybně nedostatek prostředků pro vedení soudního řízení ve stanovené lhůtě prokázat i jinak, ale vždy tak, aby to poskytovalo úplný obraz o jeho majetkových a osobních poměrech (srov. rozsudek ze dne 15. 2. 2012, č. j. 1 Aps 2/2012 – 11).

Účastníka však zatěžuje jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní; musí tedy jednak uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků, jenž mu znemožňuje předmětný poplatek uhradit, jednak musí takové tvrzení řádně doložit. Soud není povinen zjišťovat za účastníka skutečnosti, které mají jeho nedostatek prostředků k uhrazení soudního poplatku dokládat. K otázce dokládání nedostatku prostředků žadatelem o osvobození od soudních poplatků se ostatně zcela jednoznačně vyjádřila již judikatura zdejšího soudu, který např. v usnesení ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, publikovaném pod č. 537/2005 Sb. NSS, vyslovil názor, že *„povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje.“* Obdobně bylo v rozsudku zdejšího soudu ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Ans 2/2007 – 51, řečeno, že *„nedoloží-li účastník řízení své, byť i tvrzené minimální, příjmy, je dán důvod pro zamítnutí jeho žádosti o osvobození od soudního poplatku.“*

V nyní projednávané věci stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků již v podání ze dne 18. 4. 2012, přičemž součástí žádosti bylo i jeho čestné prohlášení,

v němž soudu sdělil, že nemá žádné příjmy, neboť je plně invalidní, že má závazky řádově ve výši tisíců Kč a že je příjemcem státní podpory dle zákona č. 111/2006 Sb. K prokázání některých svých tvrzení uvedených v čestném prohlášení dále odkázal na blíže nespecifikované listiny, které měly být součástí spisu vedeného Krajským soudem v Brně pod sp. zn. 30 Na 19/11. Krajský soud poté stěžovatele vyzval, aby zaplatil soudní poplatek, nebo aby soudu zaslal vyplněné Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech (vzor 060) a doložil výši svých příjmů a výdajů. Krajský soud se seznámil s obsahem potvrzení o poskytnutí příspěvku na živobytí Městského úřadu Polička ze dne 6. 12. 2011, č. j. 4952/2007/POL, jehož kopie byla založena ve spise zn. 30 Na 19/11, a dospěl k závěru, že stěžovatel, jenž ve stanovené lhůtě nepředložil vyplněné Potvrzení, neprokázal, že u něj existují důvody pro přiznání osvobození od soudního poplatku, a jeho žádost proto zamítl.

Nejvyšší správní soud však nepovažuje tento závěr za správný. Z čestného prohlášení, jež bylo součástí podání ze dne 18. 4. 2012, totiž jasně vyplynulo, že stěžovatel nemá žádné zdanitelné příjmy ani majetek, který by bylo možné zpeněžit. Stěžovatel uvedl, že je příjemcem příspěvku na živobytí, přičemž v této souvislosti odkázal na listinu uloženou v jiném spise téhož krajského soudu. Krajský soud se s předmětnou listinou seznámil a konstatoval, že stěžovatel je od 6. 12. 2011 příjemcem tohoto příspěvku. Blíže se k obsahu této listiny nevyjádřil, což nemůže učinit ani zdejší soud, neboť její kopie není součástí soudního spisu v této věci. Z odůvodnění napadeného usnesení ovšem nevyplývá, že by krajský soud na základě dalších zjištěných skutečností považoval stěžovatelův návrh za nedůvodný, neboť stěžovatelova tvrzení uvedená v čestném prohlášení nebyla krajským soudem nikterak zpochybněna. Podle názoru zdejšího soudu je naopak zřejmé, že jediným důvodem, proč krajský soud stěžovatelově žádosti nevyhověl, bylo právě nepředložení vyplněného Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech.

Bylo již výše uvedeno, že předložení vyplněného „vzoru 060“ není jediným způsobem, jak může účastník doložit nedostatek prostředků k zaplacení soudního poplatku. Vzhledem k tomu, že v nyní projednávané věci poskytl stěžovatel krajskému soudu dostatečné informace o své aktuální situaci již předložením čestného prohlášení (případně ve spojení s listinou, na níž ve svém podání odkázal, ale krajský soud se k ní podrobněji nevyjádřil), nebylo namístě trvat na vyplnění „vzoru 060“ a jeho zaslání soudu. Stěžovatel tak doložil své aktuální majetkové a sociální poměry, neboť splnil povinnost tvrzení a dokazovat neexistující skutečnosti (zde příjem a majetek stěžovatele) nelze. V situaci, kdy účastník řízení tvrdí, že nemá žádné příjmy ani majetek větší hodnoty, nemůže být nucen k doložení tohoto tvrzení, neboť negativní tvrzení nelze prokázat. Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu *„postup krajského soudu, jenž zamítl návrh na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 7 s. ř. s.) s odůvodněním, že stěžovatelka neprokázala tvrzení o své majetkové situaci listinnými důkazy, přičemž tato tvrzení stěžovatelky spočívala v tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, je vadný a je důvodem pro zrušení takového usnesení. Krajský soud svým postupem popřel tzv. negativní důkazní teorii, podle níž nelze dokazovat neexistující skutečnosti“* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 7. 2006, č. j. 3 Azs 35/2006 - 104). V takovém případě může soud zkoumat pouze pravděpodobnost a věrohodnost tvrzení účastníka řízení, zejména v kontextu jeho jiných tvrzení a obsahu spisu, případně jej vyzvat k prokázání skutečností, které prokázat lze.

Pokud krajský soud z těchto důvodů nevyhověl stěžovatelově návrhu na přiznání osvobození od soudních poplatků pro dané řízení, zatížil své rozhodnutí nezákonností ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Stěžovatel v podání ze dne 19. 9. 2012 namítl „objektivní strannost“ všech soudců Nejvyššího správního soudu, neboť tento soud je v dané věci v pozici žalovaného. Jiné argumenty ve prospěch svého návrhu na vyloučení všech soudců zdejšího soudu z rozhodování o kasační stížnosti stěžovatel neuvádí. Nejvyšší správní soud se již vyjádřil v tom smyslu, že obecně formulované námitce podjatosti všech jeho soudců, která není podpořena konkrétními důvody pro vyloučení jednotlivých soudců, nelze vyhovět a není třeba se jí zabývat samostatně (srov. rozsudek ze dne 29. 3. 2012, č. j. 9 Ans 2/2012 – 52). V nyní projednávané věci jde sice o odlišnou situaci, neboť stěžovatel námitku podjatosti opírá o skutečnost, že o kasační stížnosti má rozhodovat tentýž soud, vůči kterému směřuje předmětná žaloba na ochranu před nezákonným zásahem, a domáhá se toho, aby o ní rozhodl jiný státní orgán. Takový postup je však vyloučen, neboť jediným soudem, jenž je oprávněn projednat a rozhodnout o kasační stížnost proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, je právě Nejvyšší správní soud (§ 12 odst. 1 s. ř. s.); ostatně nahlíženo logikou takto uplatněné námitky by na Nejvyšším správním soudě nebyl žádný soudce, který by o podjatosti mohl rozhodnout (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 7. 2009, č. j. Vol 4/2009 – 13). Nejvyšší správní soud se proto námitkou podjatosti nezabýval.

Na základě všech shora uvedených důvodů Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost důvodnou, napadené usnesení krajského soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení; v dalším řízení je krajský soud vázán právním názorem v tomto rozsudku vysloveným (§ 110 odst. 1 a 4 s. ř. s.).

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v dalším řízení (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. února 2013

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu